

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tisk. Missio - Udine - Videm

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 400 lir -
letna 700 lir - Za inozemstvo:
polletna 700 lir - letna 1200 lir
- Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 30.— lir

Leto XIV. - N. 11 (281)

UDINE, 1. JUNJA 1963

Izhaja vsakih 15 dni

REDNI OBČNI ZBOR SLOVENSkih KULTURNIH ORGANIZACIJ V GORICI

DELO PROSVETNIH DRUŠTEV za obrambo slovenskega jezika

V novem odboru je tudi zastopnik Slovencev videmske province
ki je obenem podpredsednik Slovenske prosvetne zveze - Pozdrav
predsednika čedadskega slovenskega prosvetnega društva I. Trinka.

Dne 19. maja so se zbrali v dvorani v Gorici delegati 21 slovenskih prosvetnih društev iz tržaške, goriške in videmske pokrajine na redni občni zbor združene tržaške in goriške Prosvetne zveze. Občini zbor je bil zelo živahen, saj so v razpravo posegli številni delegati, ki so iznesli svoje poglede na društveno delovanje in na delo osrednjega odbora Slovenske prosvetne zveze.

Razprava se je vrtela predsem v okviru dveh poročil: poročila predsednika U. Vrabca in tajnika G. Vesela.

Predsednik Vrabec je v svojim poročilu med drugim dejal sledeče:

« Ni naša krivda, če moramo iz

leta v leto opozarjati na negativne odnose, ki jih imajo oblasti do naših kulturnih potreb. Res čujemo tu pa tam razveseljive obljube, razveseljiva stališča in podobno. A zaenkrat so to vse samo besede, izrečene ali lepo natiskane.

Take lepo tiskane besede so na pr. v italijanski ustavi, kjer pravi člen 6.: « La Repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche ».

Vredno se je ustavit pri besedi « tutela », kar pomeni štiti, brani. Beseda tutela ne pomeni « tollerera » (trpi), čeprav je v večini primerov ravnanje oblasti prej podobno « tollerera » kot pa « tutela ».

Tutolare — štiti (con apposite norme) pomeni ukrepati tako, da se bo naša manjšina razvijala in živela. Ali so bile morda storjene kakšne « norme », da se naša manjšina zaščiti — tutela? Prav nobene. Načrtno se kolonizirajo naše vasi in se skuša iz čisto slovenskih vasi narediti narodnostno mešane; če pa so že narodnostno mešane, pa spraviti slovenski del prebivalstva čim prej v manjšino, da bi ne imelo več besede niti pri občinskih zadevah oz. upravi.

Kako se sklada z besedo «tute-

la» dejstvo, da ne dobivajo slovenske kulturne ustanove (Glasbena Matica, Gledališče, prosvetna in športna društva) kljub ponovnim prošnjam nikakršne pomoči iz javnih sredstev. Iz jav-

(nadaljuje na 3. strani)

NOVI ODBOR

Na občnem zboru je bil izvoljen naslednji odbor Prosvetne zveze: predsednik *Ubaldo Vrabec*, prvi podpredsednik *Vid Primožič*, drugi podpredsednik *Marjan Kont*, tajnik *Gorazd Vesel*, namestnik tajnika *Alojz Abram*, blagajnik *Klavdij Repič*, gospodar *Darko Svab*, šolski odsek *Antonija Čok*, dramski odsek *Slavko Rebec* in *Stane Raztresen*, knjižničar *Marjan Pertot*, referent za petje *Ignacij Ota* in *Silvan Križmančič*, šport *Zorko Ščuka* in *Miro Kuzmin*, tisk *Zorko Jelinčič*, prireditve in predavanja *Edvin Svab*, družabnost *Karel Nanut*.

Revizorji: *Viljem Nanut*, *Miro Presel*, dr. *Peter Sancin*; razsodišče *Ivo Marinčič*, dr. *Gojmir Demšar* in *Boris Race*.

V EVROPSKEM MERILU

Sestanek zastopnikov nacionalnih manjšin

Postavljena zahteva po sodelovanju v bodočem parlamentu Evrope in
postavitev mednarodnega sodišča za obrambo nacionalnih manjšin

V Aosti, v palači mestne uprave, je bil pred kratkim kongres Zveze evropskih etničnih in jezikovnih skupin, na katerem je nad sto delegatov tri dni razpravljalo o številnih problemih, ki tarajo razne jezikovne in etnične manjšine kontinentalnih držav. Med temi so bili zastopniki iz Švice, Avstrije, Danske, Jugoslavije, Belgije, Zahodno nemške republike in iz Italije, torej tudi iz Furlanije-Julijske Benečije (poleg posebnega zastopstva Furlanije so poslali svojega predstavnika, v svojstvu opazovalca, tudi Slovenci iz videmske pokrajine in iz Trsta).

Poleg tega so bili zastopani tudi razna avtonomna gibanja, ki so razširjena po vsej Evropi, kot na primer Baski in Katalonci, ki upravičeno zahtevajo svojo deželno autonomijo od Frankove vlade, kakor jo zahtevajo tudi Kelti na Škotskem.

O vseh problemih so obširno razpravljali, predvsem o tistih, ki ponovno zahtevajo na osnovi principa pravice etničnih in jezikovnih skupin po raznih evropskih državah.

V bistvu so na kongresu v celoti ponovno potrdili veliki duh idealizma ter istočasno duh revendikacije, ki v notranjosti preveča razne etnične in jezikovne skupine v Evropi.

Poudariti je treba zahtevo, ki so jo postavili kongresisti, da morajo biti predstavniki nacional-

nih manjšin vključeni v bodoče evropske institucije, zlasti pa v bodočem parlamentu evropskih narodov, kar je povsem umestno in z veliko odločnostjo poudaril dr. Andrione, prisednik za šolstvo v avtonomni deželi Doline Aoste, v imenu francoske jezikovne manjšine; kongres si je osvojil ta predlog ter postavil nekatere temeljne točke glede zahtev, ki jih popolnoma upravičeno postavljajo etnične in jezikovne skupnosti; istočasno so postavili zahtevo po ustanovitvi posebnega evropskega sodišča, ki naj, bi imelo specifično nalogo, da bo obravnavalo vse spore, ki bi utegnili nastati ob nepriznavanju naravnih pravic etničnih in jezikovnih manjšin.

Se razume, da je bil opazovalec, ki je zastopal slovensko jezikovno skupino videmske pokrajine, soglasen s tem, kar se je obravnavalo na tem kongresu. Tudi mi na splošno s tem soglašamo, čeprav se ne strinjamo z nekaterimi posebnimi nameni in cilji te organizacije.

Vsekakor upamo, da bo kongres v Aosti dal rezultate, ki jih pričakujemo ter da bodo končno vse etnične in jezikovne manjšine, po vseh evropskih deželah, dobile svoj dokončen in učinkovit juridični ustroj, da bodo njihove pravice zaščitene in branjene.

ANTON KOS

Veduta generale di Prossenico: è adagiato tranquillo a mezza costa del monte e il panorama è dei più suggestivi. A visitarlo internamente, però, l'impressione è un'altra: di abbandono, di grande disagio sotto ogni rapporto e, in più, di insufficienza economica, e, infine, di coraggiosa sopportazione della sua brava, laboriosa e leale gente. (in 4 pag. un nostro servizio in italiano su Prossenico)

ZASKRBLJENOST FURLANOV

Komu bodo dali rabeljski rudnik?

Interpelacije poslancev ministru Trabucchiju

V teh dneh bo potekel rok rudniške koncesije, ki je bila svoj čas dodeljena rudniški družbi « Raibl » (sedaj Raibl - Pertusola). Ker pa obstaja nevarnost, da bo vlada podaljšala sedanjem upraviteljem rudniških naprav mandat še za nadaljna tri leta, se spričo tega razburja ves sindikalni in delavski okoliš, ki hoče preprečiti, da bi še nadalje imela rudnik v zakupu družba « Raibl - Pertusola ».

O tem problemu, ki je velike važnosti ne samo za zgornjo Furlanijo, ampak tudi za slovenske delavce, ki delajo v teh rudnikih, je v teku v Rimu akcija od strani nekaterih parlamentarcev, ki pa niso soglasni glede « podržavljenja » in ker je « podržavljenje » zaželeno tudi od strani socialističnega senatorja Bonacine, se nam zdi da v sedanjem trenutku predstavlja morda še najboljšo rešitev.

Omenjeni parlamentarci, med tem ko novi ravnatelj družbe « Raibl-Pertusola » vztraja skupaj z nekaterimi osebami od furlanske krščanske demokracije na stališču, ki ga zavračajo vsi delavci, krajevne ustanove, politične in sindikalne organizacije, so omenjeni parlamentarci predložili ministru Trabucchiju poseben dokument, v katerem zahtevajo « da se ne dovoli niti najmanjše podaljšanje sedanjemu zakupniku ali komu drugemu, v pričakovanju sklicanja prvega zasedanja deželne o sveta, ki mu pritiče ukrepanje o bodoči ureditvi te zadeve ». Parlamentarci so nadalje zahtevali, « naj se ustanovi poseben demokratičen kontrolni organ, ki bo nadziral poslovanje v rudniku za obdobje pred zadevnimi sklepi Deželnega sveta ».

GORIŠKI PLANINCI

NA MATAJURJU

Preteklo nedeljo je skupina članov Slovenskega planinskega društva odšla z lastnimi prevoznimi sredstvi na izlet v Gornjo Soško dolino. Pri tej priliki so šli preko Livka in skozi naselje Perati prav do podnožja Matajurja ter se povzpeli tudi po njegovem pobočju. Vendar pa niso mogli priti daleč, ker je tam še vedno en meter snega in ponekod tudi več. Izletniki so imeli še kar lepo vreme, če izvzamemo popoldansko nevihto, ki pa ni imela hujših posledic, pač pa so lahko občudovali krasoto prebujajoče se narave v gorah, s krasnim gorskim cvetjem.

PREDVSEM ENOTNOST

Na kongresu v Valdaosti o narodnih manjšinah smo predvsem videli in spoznali redek primer enotnosti namenov in borbe, brez katerih ni mogoče doseči nobene cilja: ne gospodarskega, ne socialnega in ne političnega; in prav o tem vzgledu hočemo spregovoriti nekaj besed.

Ni prvič da govorimo o enotnosti s posebnim ozirom na razvoj dogodkov po naših krajih. Enotnost pomeni biti povezani med seboj vsi, brez kakršnih koli predhodkov, prežeti s tistimi zdravimi in čistimi principi, ki so nam jih vcepili naši predniki in ki jih za nič na svetu ne smemo izdati, ne sedaj in ne nikoli.

V enotnosti bomo našli moč, z enotnostjo se izplje do dobrega zaključka vse načrte, tudi tiste, ki se na prvi pogled zdijo neizpeljivi. Državljeni slovenske narodnosti v videmski pokrajini, ki so že dolgo časa ponižani in demoralizirani prisostvujejo propadanju svojih domov — ki so danes bolj kot kdaj koli zapuščeni in ubožni —, propad, kateremu vzrok so, in tega ne bomo nehali poudarjati, brezbržnost in malomarnost vodilnih organov tako krajevnih kot centralnih oblasti, ti državljani morajo končno razumeti, da je prišel čas, ko morajo priti naprej in ustvariti tisto enotnost, ki edina lahko do popolne rezultate, ki edina lahko spremeni položaj, kateri je nevdržan v vseh ozirih ter prav zato ne more in ne sme trajati še naprej, pa čeprav samo zaradi minimalnega spoštovanja do moderne humanizma in zaradi velikega tehničnega in znanstvenega napredka, ki si ga prisvaja svet dela in kulture s čudovito kontinuiteto.

Če so torej kongresisti v Valdaosti dokazali, da je mogoče z enotnostjo misli in akcije kora-

VOJMIR TEDOLDI

(nadaljuje na 2. strani)

NARAVNA LEPOTA NI DOVOLJ

ŠENTLENARTSKA DOLINA in potreba industrijskega razvoja

Z sgraditvijo novih fabrik in s ponovno otvoritvijo cementarne v Čemurju bi vsa okolica ponovno zaživela - Tudi gostinski obrati za razvoj turizma bi pripomogli k gospodarskemu dvigu

Sonce se je blestelo na nebu, ne da bi preveč pripekalo - in njegov odsev je še bolj postavil v evidenco najizrazitejše naravne lepote kraja - ko se je nenadoma odprla pred nami dolina Sv. Lenarta; to je prava pravljica dolina, nekakšne pravokotne oblike, malo bolj podolgovata. V njej vse prekipeva v zelenju in sugestivni naravni lepoti. Po dolini teče Kozica, rečica ki izvira 15 km višje na pobočju Kolovrata, ter se ji pri Škrutovem pridruži še Rijeka, katera prihaja iz istoimenske doline; skupni tok se še nadalje imenuje Kozica. Skratka, dolina je zelena oaza, s krasnimi pokrajinskimi motivi in neizčrpno rezervo sdravega in krepčilnega zraku.

«ITALCEMENTI», LIKVIDIRALA CEMENTARNO

Ustavili smo se v Dolenji Mjersi, eni izmed številnih vasi obsežne šentlenartske občine. Tu imajo edini vir zaposlitve: gre namreč za manjšo opekarno v kraju Čemur, ki ponavadi zaposluje kakih 30 delavcev.

Iz Čemurja pridemo po nekakšni zasilni cesti do kraja, kjer je nekoč delovala in to še pred nedavnim, cementarna, ki je imela kamnolom tam poleg na pobočju, obrnjen proti jugu. Take ugodnosti nima skoro nobeno drugo podjetje te vrste.

Zal pa so dobro znane nezgode in usoda te cementarne, ki so jo zaprli in uničili takorekoč po nasilju in pod pritiskom koncerna «Italcementi», ki je uničil staro družbo «Cementi del Friuli». Nasilje cementnega monopola je bilo očitno in še bolj očitne so bile posledice gospodarske katastrofe ne samo v krajevem, ampak tudi v širšem merilu, ker so k S. Lenartu in v njegovo dolino gravitirale v največji meri občinske ekonomije iz Srednjega, Dreke, in Grmeka; da do neke mere je šel ta vpliv tudi v prve zaselke komunov Sv. Peter in Sovodnje.

Ob času «likvidacije» cementarne v Čemurju, ki je sovpadla z zaprtjem tovarne za taninski ekstrakt v Čedadu, je neka domačinka zaskrbljeno vzkliknila: «Kdo je, ki hoče naše popolno uničenje? Odslej nam ne bo preostalo drugega, kot da se pojemo drug drugega». Vsak komentar k tem besedam bi bil odveč.

POVODNJE NA DNEVNEM REDU

Kakih 100 metrov dalje od splotja, kjer je bil pravni sedež cementarne, smo lahko z začudenjem ugotovili, da še vedno niso popravili in obnovili starega mostu čez Kozico. Ta most namreč ni služil samo za potrebe cementarne, ampak tudi in še v večji meri za dosego vasice Pikoni, ki leži mnogo višje na hribu. Pripomnimo naj, da je za dosego te vasi uporaben samo del zelo slabe ceste, vsega komaj en kilometer. Če bi hoteli to vas povezati z Dolenjo Mjerso in z ostalo dolino, bi bilo potrebno zgraditi še dober kos primerne kolovozne poti.

Ze ker smo tukaj je prav, če omenimo, da je bila Mjersa nekoč sedež «Mjerske banke», ki je bila nekak domač parlament in da so tedaj «Vicinie» ali so-

seske imele precej obsežno politično in ekonomsko avtonomijo.

Gredoč še naprej po lagodni cesti v dolini, smo se obrnili navzgor in proti vzhodu, kjer smo opazili na vrhu gore svetišče Stare gore. Ob povratku bomo prišli tudi tja gori, toda po cesti ki dalje od vasi Podutane postane vsa razdrapana in skoraj neuporabna zaradi debelih kamnov in lukenj na njej. In prav tu, v Utani, smo opazili nad nosilnem tramu obnovljene cerkvice dvojezičen napis, ki se glasi: «Maria sine labe concepta ora pro nobis», «Marija brezmadežna spočeta prosi za nas».

Se bolj pa nas zanima in privlači prekrasen razgled, ki se nudi od tu: mogočen in zasnežen Kanin, Matajur in Krn, troje alpskih velikanov ki se bleščijo v sončnih žarkih, odbijajočih se od blestečega belega snega. Tako izredna je vsa lepota, ki veje od teh gorskih krasot in iz vse doline, da te prevzame in gane. Človek se pri tem nehote vpraša: kaj čakajo, da ne zgradijo lepe turistične ceste, ki naj bi vodila iz Sv. Lenarta vse tja na Staro goro? S te ceste bi imeli krasen panoramski razgled, saj bi z nje na nekaterih mestih lahko videli tudi na drugo stran v dolino Idrije in tja čez mejo na Korado in na dober del goriških Brd.

VASI SE IZPRAZNUJEJO

Precej dolgo smo se ustavili v Škrutovem, nekaj manj v Ošnjem in Hrastovjeh. V Škrutovem so nam domačini — možje in žene — pripovedovali o velikem strahu, ki so ga imeli ob povodnji, ko je Kozica prestopila svoje bregove in povzročila veliko škodo na revnih krajevnih pridelkih ob vsakem večjem deževju, ker zadostuje le malo, da prestopi bregove, ki imajo le slabe in zasilne nasipe. Včasih pride voda celo do hiš. Ta značilnost nam zgovorno prikazuje položaj v spodnjem koncu doline.

Občinska uprava v Sv. Lenartu, ki jo vodi župan, kateri si prizadeva na vse načine, kako bi pomagal domačemu prebivalstvu in ki vsaj vidi, kje tičijo problemi, si je do sedaj prizadeval od pomoči kakor je vedel in znal tej pomanjkljivosti. Vendar ni mogel iti preko zelo omejenih finančnih sredstev komuna. Prav gotovo bi napravil mnogo več, če

Pogled na prijazno vasico Hlasta (Clatra) - V ozadju, na levo, se lepo vidi Matajur

Pogled na Svetlenarsko kotlino iz juga

bi lahko dobil potrebna posojila in še bolj potrebna jamstva.

Upamo, da bo komunska administracija tega kraja nadaljevala po tej poti, po poti raznih izboljšav, da bo tako tudi ona imela nekoč zasluge v bitki, ki naj jo imenujemo bitka za «gospodarski preporod šentlenartske doline».

Govoriti moramo predvsem o dolini, ker je po našem mnenju prav tu ključ za gospodarski preporod vsega področja in indirektno tudi sosednjih dolin. Ta nima in ne more imeti kot samo eno ime in to je: industrializacija. Z zgraditvijo primernih fabrik — kot na primer za predelavo in konserviranje sadja, mizarskih podjetij — in s ponovno otvoritvijo cementarne, bi vsa dolina ponovno zaživela ter bi ustvarila takojšnje izboljšanje življenjskih pogojev. In če bi k vsemu temu dodali tudi nekaj gostinskih obratov za razvoj turizma, ki bi se zaradi izrednih naravnih pogojev nedvomno lepo razvil, tedaj bi lahko rekli, da je gospodarski preporod tega področja gotova stvar.

In poleg industrializacije ter turističnega razvoja se bodo lahko ugodno razvile tudi druge, že tradicionalne dejavnosti: gozdarstvo, poljedelstvo, živinoreja, mala obrt. To bo tudi osnova, na kateri bodo lahko ponovno zaživele in delovale razne zadrage, ter razne ustanove, tudi kulturne, ki bi bile v korist vsega prebivalstva.

Na ta način bo izginila iz doline tista beda in skrb za «kaj bo jutri», ki je danes njena značilnost in tedaj bomo lahko zapisali tudi besedo «konec» za množično izseljevanje, ki že precej časa strahotno izpraznjuje vasi tega področja.

V. T.

iz prve strani

PREDVSEM ENOTNOST

kati naprej, zakaj bi ne bilo mogoče storiti isto tudi pri nas in v vsakem času? To še toliko bolj, ker imamo zakone (Izjavo združenih narodov o človekanih pravicah, Ustava italijanske republike, člen 3. posebnega statuta za deželo Furlanija-Jul. krajina) ki bi nam dali vzpodbudo in pomoč, da bi tako enotnost dejansko in koristno uporabili.

Za zaključek naj poudarimo, da bi z omenjeno enotnostjo lahko in z relativno majhnimi težkočami dosegli tudi to, da bi za začetek poslali svojega zastopnika v Deželni svet, ki bi moral začeti v kratkem s svojim delom. Pozneje, ko bo prišel čas za to, pa ne bo smel manjkati glas zastopnika Slovencev iz videmske pokrajine tudi v rimskem parlamentu, kjer so že zastopane narodne manjšine iz drugih predelov Italije.

In to je tisto, kar si želimo.

Sprejem v počastitev prve slovenske poslanke

Dne 19. maja je bil v Trstu sprejem, ki ga je priredila tržaška avtonomna federacija K.P.I. v počastitev izvolitve v rimski parlament Marije Bernetičeve. Sprejema, ki je potekal v zelo prijetem ozračju, so se udeležili

nikij Slovenske kmečke zveze in Zveze malih posestnikov, predstavniki slovenskih mladinskih organizacij, slovenskega tiska in številne druge osebnosti.

Zbrane goste so nagovorili Mirko Kapelj, odgovorni urednik

Al centro MARIA BERNETIČ, la prima donna slovena eletta al Parlamento della Repubblica Italiana. Le sono accanto, ammirati e festosi, durante il ricevimento offerto in suo onore nella «Casa del Lavoratore» di Trieste, giovani d'ambo i sessi.

številni predstavniki slovenskega kulturnega, ekonomskega in političnega življenja. Med prisotnimi so bili župani iz tržaške okolice, književnik prof. Andrej Budal in Josip Tavčar, predstavniki Slovenskega narodnega geldališča iz Trsta, slikarji Spacal, Palčić in Cesar, predstavniki Slovenske kulturno-gospodarske zveze, Slovenske prosvetne zveze, Glasbene Matice, Dijaške Matice, predstav-

tržaškega slovenskega tednika «Delo», prof. Paolo Sema in novoizvoljena poslanka Marija Bernetič. Prof. Sema je v kratkih obrisih podčrtal pomen, ki ga ima izvolitev Slovenke v rimski parlament, poslanka on. Marija Bernetič pa je zagotovila, da se bo v poslanski zbornici zavzemala za pravice vseh Slovencev, ki žive v Italiji.

ZA NAŠE gospodinjje

★ Ocvrte močnate jedi bodo vpile veliko manj maščobe, če dodaš testu in masti eno do dve žlici ruma.

★ Fižol v stročju izgubi naravno barvo, če ga kuhamo v aluminijasti posodi. Zato je bolje, da ga kuhamo v položčenih posodah.

★ Cvetlice v vazi ostanejo bodisi pozimi ali poleti dlje časa sveže, če jih postavimo v mlačno in ne v mrzlo vodo.

★ Kako koristna je čebula, sicer vemo, vendar pa premalo upoštevamo. Čebula in česen razkužujeta želodec in črevo. Poleti ohranimo meso sveže, če ga prepražimo ali nekaj časa kuhamo s čebulo, s katero meso po kuhanju tudi obložimo. Takega mesa se ne bo lotila nobena muha.

★ Da se škrobljeno perilo ne bo lepilo na likalnih, dodajmo raztopljenemu škrobu kapljico ali dve glicerina.

KRUH NA MIZI

Prav vsak dan ga kupujemo, režemo in jemo, zato največkrat pozabimo na stvari, ki so v sveži s skrbnostjo in zdravjem.

★ Ne narežimo več rezin, kot jih v doglednem času pojemo. Čeprav je kruh pokrit, je zelo privlačna vaba za muhe in mušice, ki zelo rade zaležejo vanj svoja jajčeca. Tudi razni mikroorganizmi so veliki ljubitelji kruhove vlažne credice.

★ Presni kruh bomo najlažje rezali z nožem, ki smo ga prej potopili v vročo vodo. Moramo pa poudariti, da topel in mehak kruh zelo škoduje občutljivemu želodcu, če pa le ne moremo brez njega, ga bomo dobro prežvečili in pregnetili s slino.

★ Shranjevanje kruha v plastičnih vrečkah ni primerno, ker postane kruh mehak in kisel, pa tudi skorja ni več tako okusna.

REZIJANSKA LJUDSKA UMETNOST

NEODKRITE LEPOTE
REZIJANSKE DOLINE

Kdo ne pozna lepot rezijanske doline, ki jo je magar samo enkrat obiskal. Zelelenje njenih travnikov in senošet, črne stene njenih prepadov, beli snegovi kanjskih vrhov in prisrčna domača prikupnost rezijanskih vasi morajo vsakega prevzeti.

Toda le malokdo ve, kaj več še o drugih neslutnih lepotah Rezije. Ljudem se o tem niti ne sanja. Prihajajo v Rezijo državni in cerkveni funkcionarji, živijo nekateri po nekaj let, nekateri celo življenje, toda zadnje največje lepote, tiste, ki ji zlepa v vseh Evropi ni para, ne poznajo nikoli. Nimajo ušesa za prečudno lepoto rezijanske ljudske umetnosti, za njene pesmi, ki zmerom na novo vrejo in nikdar ne presahnejo, za njene pravljice in dolge povesti, ki jih doma pripovedujejo v dolgih večernih zimskih urah. Tujci vedo kvečjemu za njene plese in to najbolj navadne, ki so jih prikazovali že dostikrat na javnih manifestacijah v Vidmu in drugod, še manj znane pa so viže rezijanske muzike, ki je silno stara, okoli dva tisoč let.

FUNKCIONARJI NIMAJO
POJMA

Kako bi vedeli duhovniki, učitelji, državni funkcionarji za dragocene zaklade rezijanske ljudske

"ALPE ADRIA"

Priprave za letošnji sejma «Alpe Adria» so v največjem teku. Lanskoletne izkušnje so narekovale v letošnjem letu preciznejše ukrepe predvsem glede informiranosti podjetij o blagovnih listah, režimu poslovanja, sklepanju pogodb in o drugih konkretnih vprašanih udeležbe na sejmu. Zato je tudi tržaška trgovinska zbornica priredila poseben sestanek z zainteresiranimi podjetji.

Od tega sestanka je minilo že več dni in od takrat so bili narejeni novi koraki naprej, da se dokončno uredi vse podrobnosti v zvezi s trgovsko pripravo sejma, tako da lahko podjetja, ki se bodo sejma udeležila, že vnaprej vedo, kakšno blago bodo najlažje prodala.

Pogajanja o listah med zbornicami so končana, vendar pa imajo končno besedo še državni organi. Izvedeli smo, da je zvezni sekretariat za zunanjo trgovino v Beogradu že odobril uvožno-izvožno listo, kot je bila soglasno sprejeta na sestanku predstavnikov prizadetih trgovinskih zbornic. Ta jugoslovanski predlog je sedaj jugoslovansko veleposlaništvo v Rimu že predalo ministrstvu za zunanjo trgovino v uradno odobritev. Gre za uradni postopek, ki traja nekaj dni. Teoretično lahko ministrstvo za zunanjo trgovino listo še izpremeni, vendar je v praksi to malo verjetno, odnosno se čujejo neuradne vesti, da bo lista v celoti in brez izprememb odobrena.

Odgovorni organi so uvedli tudi vrsto ukrepov, da se prepreči, da bi prišlo na sejmu do sklepanja nerealnih kupcij, kot se je to v nekaterih primerih dogajalo lani. Z jugoslovanske strani posamezna registrirana zunanjetrgovinska podjetja, ki bodo sodelovala na sejmu vedo, kakšne bodo možnosti in predvsem, koliko in kakšno blago bodo lahko izvozili ter zlasti koliko blaga široke potrošnje bodo lahko uvozili.

Obstajajo torej realne možnosti za realizacijo kupcij v celotni višini sejemskega kontingenta, ki dosega v obeh smereh štiri milijarde lir. Podrobnejša priprava sejma in točna ureditev načina poslovanja je imela že ugodne posledice, saj se je zvišal interes zlasti tržaških podjetij, tako da se lahko že sedaj predvidi, da bo letos na sejmu «Alpe-Adria» sodelovalo več podjetij iz dežele Furlanije — Julijska krajina, kot jih je lani.

Pri asortimentu blaga široke potrošnje, ki se bo uvažalo v okviru sejemskega sporazuma, so bila z jugoslovanske strani tudi že dogovorjena nekatera osnovna načela in je bil dan poseben poudarek na oskrbi turističnih področij, tako da se vodi računa tudi o potrebah turistov.

Dosedanje priprave sejma in trgovinske izmenjave na splošno so pokazale, da je medsebojno poznavanje gospodarskih možnosti posameznih področij še vedno premajhno. To velja še posebej za podjetja videmske pokrajine in je zato pametna pobuda tamkajšnje zbornice, ki je poslala podjetjem v Sloveniji seznam proizvajalcev.

umetnosti, ko pa nobeden od njih ne zna niti besede slovenski, prav nič rezijansčine, tega težkega dialekt slovenskega jezika. Priti so morali iz Rima od centralnega inštituta za ljudsko glasbo, snemalci in operatorji tržaške radio televizije in slovenski profesorji slovenske akademije znanosti in umetnosti iz Ljubljane, znani etnologi, poznavalci ljudske glasbe, da so odkrili živo moč rezijanske ljudske umetnosti in njeno neusahljivo ustvarjalnost. Našli so v Reziji lani maja. O tem smo že pisali v našem listu. Izdali so skupno knjigo o svojih dognanjih.

Profesorji pa še nadalje zbirajo na terenu. Tako je dr. Milko Matičetov iz Ljubljane, ki stalno sodeluje s furlanskimi in italijanskimi etnografi, odkril zgodbo o Martinu Krpanu. Prepovedovala mu jo je 78 let stara Evgenija Siega iz Lipovca, ki je pa to zimo umrla. Povest Martin Krpan je spisal pred sto leti znani slovenski pisatelj in kritik Fran Levstik. Imeti pa je moral ali pa slišati neko podobno ljudsko zgodbo. Kako bi namreč mogli drugače razumeti, da obstoji v Reziji prav podobna povest o Lolu Kotliču, ki je rezijanski Martin Krpan. Pač samo tako, da je bila podobna povest razširjena po vsej Sloveniji in da jo je slišal pisatelj Fran Levstik in nato sestavil iz nje umetniško zgodbo. V Reziji je pa ta ljudska pravljica ostala in še živeča do Evgenije Siege iz Lipovca. Sicer pa jo znajo še druge žene.

PORAJAJO SE NIMAR
NOVE PESMI

Prihajamo zdaj v glavnem, k temu da v Reziji nastajajo kar naprej nove rezijanske pesmi in zgodbe, vse v rezijanskem dialektu. Rezijanska beseda živi, ker jo ljudje pripovedujejo in pojejo naprej, izven šole in izven cerkve. Kreativna moč Rezijanov gre tako daleč, da iz italijanskih «canzonet» delajo svoje rezijanske «canzonete», da je petje in pripovedovanje v domačem jeziku razširjeno tudi med Rezijani, ki živijo kot emigranti v Parizu ali pa drugod po Evropi. Pripovedujejo in pojejo svoje pravljice in pesmi povsod, skozi celo leto. Nastajajo zato nove in nove variante, ki pripovedujejo stare pravljice ali pa nove iz aktualnega življenja, on je smeram delal te abiljenja ali pa o tem, kar se dogaja drugod. Rezijani imajo s pripovedovanjem in petjem ter recitiranjem svojih pesmi in pravljic pravo veselje, in so tudi nanje ponosni.

Ko bo iz skupne italijansko-slovenske kooperacije izšla ena druga knjiga, bo svet strmela in bo šla spet slava o Rezijanih po svetu, kakor takrat, ko je pisal o njih Baudouin de Courtenay in

pa drugi evropski slavni znanstveniki.

Za primer navedemo samo nekaj vrstic iz teh najnovejših odkritij v skrivnostni Rezijanski dolini.

I. LOLU KOTLIČ IN LINCICA
TURKINCICA

Začetek povesti o Lolu Kotliču, kakor jo je bila posneta na magnetofonski trak po pripovedovanju ranke Evgenije Siega:

«Je bil en mož, močan, tale v ti vasi v Osojah. In ta mož, potem ko so prišle te vojske, je ubežal noter v Učjò, od Krnice dol, na Mali Kolk.»

Tam na Učji ni imel nič, samo hišico, ki si jo je bil naredil. In je hodil na ribe, dol ob vodi lovit ribe. In ko mu je manjkalo moke, je hodil dol proti Čenti. In ko je prišel dol v mlin, so mu morali dati takoj pol vreče moke, če ne je zadel tudi cel kvintal. So mu morali dajati in konec, on je zmeram delal te obiske, zmerom hodil dol ob Teru in si lepo pekel ribe, ker je imel moko.»

Tako je začetek te dolge povesti o Lolu Kotliču, ki smo jo podali v knjižni slovenščini.

Zdaj pa damo dva odlomka v rezijansčini in sicer najprej o Linciči Turkincici, ali kakor jo poznajo Slovenci pod naslovom «Kral Matjaž in Alenčica».

«Matjaž, unžarski krej,
če ti uobečas za le uzet
pa čon ti vi paja uosot!»

«Ja ne ki te ne morem uzet
ke man ženo no uotroke,
man ben tri lipe sine, ke pa man:
če to ne bo ta parvi,
to bo te segond,
če to ne bo te sogond,
to bo te mlajši.»

Tako se glasita prvi dve kiti o Linciči v rezijansčini. Kakor se vidi je rezijansčina lepo razumljiv slovenski dialekt.

Ta pesem je bila posneta v Bili (Sv. Žorč) v Rezijanski dolini 18. decembra 1962.

O «Lepi Vidi», ali po rezijansko «Ta lipa moja Uida» se glasijo prve kitice posnete v Liščicah 16. maja 1962 pa tako:

«Ta lipa moja Uida,
kobaj ti nisi lipa
tako te parve lita?»

«Kaku je man be lipa
tako te parve lita,
ko si zasjala use te njive
use te dol pod Marjano.
To use te malo sjanje,
veliko ja si usjala,
malo mi je poglalo.»

Rezijanska folklorna skupina, ki je nastopila v Vidmu, Gorici in Celovcu

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

Občni zbor S.P.Z.

nih sredstev, za katere tudi slovenski davkoplačevalci pošteno daje svoj prispevek? In ko vemo, da enake italijanske ustanove take prispevke iz javnih fondov dobivajo? V tem pogledu nismo z italijanskimi državljani niti enakopravni. KJE JE ŠE tu «tutela»!

Kje je «tutela» napram beneškim Slovincem? Seveda: «tutela» velja za narodne manjšine, a če se beneškim Slovincem ne prizna značaj manjšine, jih tudi ni treba «tutelirati». (!) Kako so «tutelirane» manjšinske pravice s prepovedjo slovenskih krstnih imen na Goriškem? Kako z ignoriranjem naših starih krajevnih imen? Kako smo zaščiteni — «tutelirani» v naših jezikovnih pravicah pred sodiščem?

Da je zaščita narodnih manjšin vprašanje vesti kulturnih narodov je potrdil sam Sveti Oče v encikliki «Pacem in terris». Citiram: Izrecno se poudarja, da je akcija za zatiranje ali zadušitev življenjskega toka manjšin huda kršitev pravičnosti. To toliko bolj, če se to dela, da bi dosegli njihovo izginotje. Nasprotno, a je v skladu z zahtevo pravičnosti, da javna oblast prispeva k pospeševanju človeškega razvoja manjšin z učinkovitimi ukrepi v korist njihovega jezika, kulture, njihovih običajev, njihovih virov in gospodarskih pobud.

To je rekel papež Janez XIII.

Toda lepih besed, ki nam vse priznavajo pravico do življenja imamo še več. Imamo deklaracijo Organizacije združenih narodov in imamo tudi londonski memorandum. Imamo tudi svečane izjave italijanskih državnikov in prav tako nedvoumne izjave naprednih italijanskih strank. Vse imamo. Nimamo pa tega, kar je najvažnejše, nimamo dejanj, ki bi bila v skladu z vsemi temi lepimi in svečanimi izjavami.

Rado se govori in piše, da naj bi bile manjšine most, ki naj zblizuje sosednje narode. Pripravljeno smo, in smo za to tudi že dali dokaze, da prevzamemo to plemenito nalogo.

Mislím, da izražam mnenje nas vseh, če izjavim, da imamo lepih besed že dovolj in da hočemo videti dejanja. Apeliramo na stranke, ki imajo v rokah vladno odgovornost in še posebej na napredne italijanske stranke, da zastavijo ves svoj vpliv tako v parlamentu, kot v vseh drugih samoupravnih telesih, da pripravijo odgovorne oblasti do tega, da preidejo od besed k dejanjem.

Po poročilu predsednika Vrabca je prevzel besedo tajnik združene Prosvetne zveze G. Vesel, ki je med drugim dejal, da «od zadnjega občnega zbora do današnjega je poteklo točno pol drugo leto. Pred pol drugim letom smo tej organizaciji začrtali delovni program, članom njenega vodilnega organa pa dali navodila za delo, ki bi jih lahko združili v naslednje točke:

1. krepi prosvetna društva kot osnovne celice narodno obrambnega dela da bi se naš narod s

svojimi silami nadalje razvijal;

2. doseči v teh družtvih čim širšo enotnost vseh, ki se iznad ideoloških prepričanj čutijo živ del enake manjšine in so pripravljene delati z vsemi silami, da se znotraj slovenske skupnosti odpravi nestrpnost in vzpostavijo dostopni odnosi med skupinami;

3. pritegniti k prosvetnemu delu čimveč mladine ter jo vzgojiti, da postane zavesten in borbeni faktor za krepitev društva in izvajanje njegovih raznoterih nalog; pri tem delu pa naj bodo mladini v oporo izkušeni starejši prosvetni delavci.

Tajnik SPZ Gorazd Vesel je zaključil poročilo z željo, da bo vsakdo po svojih močeh skušal doprinesti k uspešnemu premagovanju težav, ki jih ni malo v našem delu, da bi SPZ postala s pomočjo svojih društev ne samo najbolj množična, ampak tudi najbolj aktivna članica Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Potrebna je njena prisotnost vseh, kjer prebiva naš človek, da bi mu v dobi mrzličnega tehničnega razvoja nikoli ne nehala biti v prsih slovensko srce in da bi mu na ustih nikoli ne zamrla lepa slovenska beseda — ne njemu in ne njegovim potomcem.

Občnemu zboru so prisostvovali številni gostje iz vseh področjev dežele, kjer živi naša jezikovna skupnost. Prisotni so bili tudi številni gostje iz Slovenije in iz Slovenske Koroške. V imenu SKGZ je spregovoril njen prvi podpredsednik Boris Race, ki je med drugim dejal, «da je SPZ edina slovenska organizacija v Italiji, ki prestopa administrativne meje in tako izpričuje, da smo isti Slovenci v tržaški, goriški in videmski pokrajini, da nismo torej Slovenci različnih vrednosti in zato ne moremo biti deležni večjega ali manjšega koščka sreče. Taka skupna organizacija enakopravnih članov je tudi dokaz in zahteva, da je treba z vsemi nami enako postopati».

Besede podpredsednika SKGZ so bile prav posebno z navdušenjem sprejete od zavednih Slovencev videmske pokrajine, ki se nahajajo v celem povojnem obdobju v najtežjem boju za dosego vsaj del tistih pravic, ki so jih deležne druge jezikovne manjšine v Italiji.

Govoru Borisa Raceta so sledili številni pozdravi raznih gostov. Predsednik čedadskega prosvetnega društva «Ivan Trinko» Marij Kont je pozval vse Slovence, da naj poskočijo na pomoč Slovincem, ki živijo v videmski pokrajini, da se bodo zbudili umetnega spanja, v katerem so bili potisnjeni. Ugotovil je, da je od zadnjega občnega zbora več zanimanja za Slovence videmske pokrajine, kot je bilo prej in da je bilo organiziranih že več izletov in več nastopov.

Občni zbor se je zaključil, ko je podpredsednik SKGZ Boris Race razdelil spominske slike vsem osmim pevskim zborom, ki so nastopili na zadnji reviji v Kopru.

Pod Kaninom na zahodu stoji prijazna vasica Stolbica

SU PIANO EUROPEO

PER I NOSTRI EMIGRANTI

LE MINORANZE NAZIONALI a convegno nella città di Aosta

La nuova sede dell'Inca a Liegi

Chiesta la partecipazione nel futuro Parlamento dei popoli europei

Ad Aosta, nel salone del Palazzo Civico, si è tenuto recentemente il XIII Congresso dell'Unione delle Comunità Etniche e Linguistiche Europee che per tre giornate consecutive ha tenuto occupato oltre un centinaio di delegati in rappresentanza di numerose minoranze etniche e linguistiche di vari Paesi continentali tra cui la Svizzera, l'Austria, la Danimarca, il Belgio, la Repubblica Federale Tedesca e l'Italia; quindi anche del Friuli-Venezia Giulia (oltre ad una rappresentanza friulana, aveva inviato un suo rappresentante, in qualità di osservatore, anche la Slavia Friulana).

Inoltre erano rappresentati vari movimenti autonomi sparsi in tutta l'Europa, come ad esempio i baschi ed i catalani che reclamano, e giustamente, una autonomia regionale nei confronti del governo franchista come del resto la richiedono i celti della Scozia.

Tutti i problemi sono stati ampiamente dibattuti — e in primo luogo quelli riaffermati, in linea di principio, il diritto delle minoranze etniche e linguistiche dei vari Paesi europei — e le rispettive risoluzioni unanimemente approvate.

SOPRATTUTTO UNITA'

Dal Congresso di Aosta sulle minoranze linguistiche, ci è venuto, oltretutto, un grande insegnamento, quello cioè di un raro esempio di unità di intenti e di lotta, senza la quale, del resto, non è possibile raggiungere alcun sostanziale obiettivo: né economico, né sociale, né politico; ed è appunto su questo esempio che indugeremo un po'.

Non è la prima volta che noi, riferendoci a certo andazzo dalle nostre parti, parliamo di unità. Unità vuol dire legarsi: uno all'altro, tutti, senza pregiudizi di sorta, animati però da quei sani e puri sentimenti che ci hanno tramandati i nostri avi e che noi per nessuna ragione dobbiamo tradire, né ora né mai.

E' nel'unità che si trova la forza, e con l'unità che si portano a buon fine tutte le imprese anche quelle che di primo acchito sembrano impossibili.

I cittadini di parlata slovena della provincia di Udine, che da un bel po' stanno assistendo, avviliti e demoralizzati, alla rovina delle loro borgate — oggi più che mai in stato di abbandono e di indigenza —, rovina dovuta, e non lo si ripete mai abbastanza, alla negligenza ed alla incuranza da parte degli organi dirigenti sia centrali che periferici, devono ormai comprendere che è giunto il momento di farsi sotto, di creare cioè quell'unità che sola può dare dei risultati concreti, che sola può avere l'effetto di mutare una situazione che risulta impossibile sotto ogni aspetto e che in conseguenza non può né deve durare più a lungo, se non altro per quel minimo di rispetto che si deve all'umanità moderna e in omaggio ai grandi progressi tecnici e scientifici che il mondo del lavoro e della cultura ci va fornendo in prodigiosa continuità.

Se dunque ad Aosta i congressisti hanno dimostrato che con l'unità di pensiero e di azione è possibile marciare in avanti, perchè non si dovrebbe, con l'unità, marciare in avanti anche da noi; e in ogni campo? Tanto più che esistono leggi (Dichiarazione delle Nazioni Unite sui diritti dell'Uomo, Costituzione della Repubblica Italiana, Articolo 3 dello Statuto Speciale della Regione Friuli-Venezia Giulia) che ben potrebbero incoraggiare e rendere fruttuosamente operante questa unità.

E, per finire, con l'auspicata unità, si potrebbe giungere, e con una certa facilità, anche a mandare qualche nostro rappresentante, intanto per incominciare a farsi vivi, al Consiglio Regionale che tra non molto dovrebbe entrare in funzione. E più avanti, a suo tempo, la voce dei cittadini di parlata slovena della provincia di Udine, a somiglianza delle voci delle minoranze linguistiche delle altre parti d'Italia, non dovrà mancare neppure al Parlamento.

E questo è nei nostri voti.

In sostanza il congresso ha riconfermato appieno l'alto spirito di idealità, e nel contempo di rivendicazione che si agita all'interno dei vari gruppi etnici e linguistici europei.

Da sottolineare la richiesta fatta dai congressisti circa la presenza di rappresentanti delle minoranze etniche linguistiche in seno alle future istituzioni europee e soprattutto nel futuro Parlamento dei popoli d'Europa, come molto opportunamente, e con grande calore ha sottolineato, a nome della minoranza linguisti-

ca francese della Val d'Aosta il dr. Andrione; ed a questo proposito il Congresso, nel fare propria la richiesta, ha fissato in alcuni punti essenziali le rivendicazioni che le comunità etniche e linguistiche a buon diritto avanzano, e, nel contempo, richiedono l'istituzione di un tribunale europeo, con il compito specifico di derimere tutte le controversie che possono eventualmente sorgere in materia di disconoscimento dei diritti naturali delle minoranze etniche e linguistiche.

Naturalmente l'osservatore del-

la minoranza etnica e linguistica della Slavia Friulana si è trovato pienamente d'accordo con quanto dibattuto, elaborato ed approvato al Congresso, ed anche noi lo siamo in via di massima.

Ad ogni modo ci auguriamo che il Congresso di Aosta dia i frutti sperati e che una buona volta tutte le minoranze etniche e linguistiche, in qualunque parte d'Europa esse si trovino, abbiano finalmente una loro effettiva regolamentazione giuridica in modo che ogni diritto sia tutelato e difeso.

FORAME E PROSSENICCO

Strada impervia e curve pericolose e indifese - Panorama meraviglioso ma situazione economica preoccupante - Esonerare gli abitanti dalle tasse

Accompagnati da uno splendido sole e accarezzati da una neve bianca e vellutata abbiamo compiuto una visita alle accoglienti locande di Forame, Cacciamen e Subit, tutte e tre situate in Comune di Natisone che giace ai piedi del piccolo monte Croce che porta a Nimis.

La prima cosa a colpire è stata la strada, veramente impossibile, piena di tornanti a gomito secco, senza ripari di sorta (in una sola curva esiste una doppia fila, una sotto l'altra, di deboli tetti zuccherati, retta da pali, con la quale si vorrebbe impedire ai pecore disartati o all'automobile di precipitare nei precipizi durante a strapiombo) e ogni qual tratto tempestate di pietre o sassi come il tutto Carso.

Suggestiva e l'ampia e ridente vallata, assurgente a verde e inondata di luce, il panorama è incantevole, a volte fascinoso al punto da esclamare: «Ma io qui mi fermerei tutta la vita!».

Il volto delle borgate invece è diverso: opaco, muto, preoccupato. Un volto senza vita, smunto, rassegnato, senza tremuli di ragione; insomma un quadro da medioevo da far meditare. Qua e là soltanto qualche casa sistemata, e da contare sulle punte delle dita quelle, piccole, di nuova costruzione.

A Prossenico le nostre impressioni non mutano ossia la situazione generale non pare diversa: sempre lo stesso squallido quadro, e anche qui non vale che il panorama sia invitante e tutt'intorno canta la natura dai piedi alle cime dei monti, qua e là capezzati di pini e di abeti e di qualche raro ricovero per depositarvi il toraggio, e giù scorre tranquillo il Natisone; e ai là, a sud-est, in territorio jugoslavo, sul monte, un grappolo di case: Rovejanensis; e più in là, sulla sponda sinistra del fiume, Logje un paesetto che fa parte del Comune di Bergogna.

La poesia del luogo certamente non può saziare chi ha fame: potrebbe — ed è possibile — soltanto favorire in certa misura il turismo purché affiancato nel suo sviluppo da una adeguata industria alberghiera.

Prossenico in realtà si trova non solo fuori mano ma addirittura isolato, specie d'inverno, come del resto capita sempre a Ucceia anche quando l'inverno non è eccezionalmente rigido. Per tre lunghi mesi infatti durante l'ultimo inverno Prossenico è rimasto tagliato fuori, e appunto per questa ragione si sta ora chiedendo per la popolazione l'abolizione del pagamento delle tasse almeno per questo anno.

La maggior parte delle case di Prossenico, dai tetti pericolanti, prive di servizi, sembrano sul punto di franare da un momento all'altro.

Mentre guardavamo attoniti una casa pericolante, un vecchio esclamò: «Che volete! sempre peggio, sempre peggio».

Lo incuriammo, mentre alcune donne si facevano vicine.

«Ah, non ce proprio nulla da sperare. Promettono sempre, specie quando è da votare e poi nessuno si ricorda più di noi. E se si vuole mangiare un boccone di pane, bisogna partire, bisogna lasciare il paese e andare per il mondo».

Di fognature a Prossenico, come del resto altrove, neanche parlarne. E le vie? Una vera desolazione: terra alternata a pietre e sassi.

Pertanto uno dei particolari che più colpiscono è l'esodo dei suoi abitanti. Esso anche qui, come pure in tutti gli altri paesi della zona, è

stato ed è notevole ed ha creato uno spopolamento non indifferente. Le cause di tale impressionante e preoccupante fenomeno sono sempre le stesse; e tutti ormai le conoscono. Prima di tutto la mancanza di lavoro sul posto o nella zona, e ciò è dovuto al mancato interessamento da parte di chi di dovere.

A questo punto si può parlare della necessità di costruire la strada attesa da oltre quarant'anni. Si tratta di circa due chilometri di percorso sufficiente a collegare Prossenico con il Ponte sul Natisone, da dove la strada si biforca oltre il confine, per Bergogna e Caporetto, e per Platischis e Taipana dove ha sede il Comune. Ed è questa l'unica maniera di togliere il paese dall'isolamento in cui si trova.

Per intanto è urgente incrementare il rimboscimento anche per frenare il ripetersi di cadute di grosse frane come è avvenuto di recente, aiutare l'agricoltura, creare un sufficiente patrimonio zootecnico in quanto il foraggio non manca, dar vita a stalle sociali, latterie e cooperative, costruire case; insomma rimettere a nuovo il paese, e lo Stato prima di tutti ha il dovere di aiutare la gente che abita in questi luoghi.

Ma anche quassù le donne... rimangono donne. Una di esse, sulla trentina, sciupata evidentemente dal pesante lavoro, l'abbiamo vista giungere dal basso monte in paese con una gerla sulle spalle carica di legna e in

ciascuna mano un tronco di media grandezza.

Deposito in casa il carico, sistemò la mucca e poi con aria indifferente trasse la sua brava rivista. Almeno, pensammo, così dimenticherà il proprio stato e per qualche po' vivrà in un'atmosfera di beata illusione.

Ella si accorse del nostro stupore, e ci disse senza preamboli:

«Quassù da noi, all'infuori di un lavoro penoso e a volte massacrante, non c'è proprio nulla di nulla: né cinema, né teatro, né televisione, né niente altro. Io mi accontento di leggere quando posso qualche rivista che mi porta su un parente, e lo faccio anche per istruirmi. Penso, però, e spero, che con l'avvento della Regione, di cui tanto si è parlato e si parla, la nostra dura vita abbia finalmente a mutare e che anche noi si possa un po' godere di quanto di buono e di bello offre oggi il mondo».

Glielo abbiamo avvertito anche noi, di cuore, ben sapendo che qui la maggioranza delle donne devono sobbarcarsi il maggior peso della famiglia avendo i mariti emigrati. Esse devono, infatti, curare, oltre alla casa, i figlioli ed i vecchi, anche il lavoro in montagna, nel campicello, il più delle volte limitato a pochi metri quadrati di terra, nella stalla, per chi ha la fortuna di possedere una mucca o qualche pecora, e nel cortile, oppure in recinti alla buona presso l'abitazione, pollame e conigli.

Una visione di Prossenico di per sé troppo eloquente per avere bisogno di particolari illustrativi. Si tratta di una delle sue vie più importanti, anch'essa lastriata alla buona con pietrame.

Ai lavoratori del bacino di Liegi e del Limburgo,

L'I.N.C.A., la grande organizzazione italiana specializzata nella difesa dei diritti sociali e previdenziali e nel servizio consigli ed informazioni, vista la grande importanza che sta assumendo fra i lavoratori italiani dei vostri bacini, ha deciso, allo scopo di facilitarvi il compito di recarvi presso i suoi servizi, di aprire un Ufficio a Liegi, in rue des Ixellois 14.

Vi saranno trattati tutti i casi di competenza precedentemente trattati dall'Ufficio di Bruxelles e sarà accessibile a tutti i lavoratori italiani.

Tutti i lunedì, mercoledì e venerdì, dalle ore 13 alle 17;

Tutti i martedì, giovedì e sabato, dalle ore 9 alle 12.

Ricordiamo che presso l'I.N.C.A. vengono trattati per voi, i casi come gli infortuni sul lavoro, le malattie professionali, le pensioni d'invalidità per minorati, le malattie, le pensioni di vecchiaia e superstiti, gli assegni familiari, la disoccupazione, le ferie, ecc. e così dicasi dei casi inerenti alle permanenze periodiche in quei centri dove più è numerosa la colonia italiana. Il calendario di queste permanenze sarà portato a vostra conoscenza tramite il «Matajur».

Il responsabile dell'I.N.C.A.

in Belgio: G. CIGNI.

Maria Bernetic festeggiata

Dura, sacrificata e a volte pericolosa è stata la vita di Maria Bernetic nata a Trieste or sono 62 anni. Di professione sarta, sin da giovane fu costretta ad aiutare la famiglia, che era povera e numerosa. Specialmente dopo la morte del padre, instancabile e stimato lavoratore, disimpegnò le funzioni di capofamiglia in quanto la madre versava in precarie condizioni di salute. Purtroppo trovava modo di curare la propria istruzione: ella è difatti autodidatta.

Di sentimenti umanitari, si attaccò presto agli ideali del socialismo cui rimase sempre fedele e per i quali lottò in continuità per la redenzione della classe lavoratrice, ed in special modo per l'emancipazione della donna, e per la difesa dei diritti delle popolazioni di parlata slovena.

Fervente antifascista, conobbe più volte la galera del regime. Caduto il fascismo e liberata dal carcere prese parte attiva alla lotta di liberazione nazionale e poi per gli ideali sociali che teneva sempre in cima ai propri pensieri; e fu anche, ed è tuttora, Consigliere Comunale della città di Trieste, mandata anche per la fiducia e per l'ammirazione che gli Sloveni nutrivano e nutrono per lei.

Marija Bernetic è stata eletta il 28 aprile u.s. alla Camera dei Deputati per volontà dei lavoratori italiani e sloveni della Circoscrizione di Trieste; e in suo onore la Federazione autonoma del PCI di Trieste ha promosso un ricevimento che si è svolto in un'atmosfera festosa cui hanno preso parte numerose personalità del mondo politico, culturale ed artistico della Regione tra cui i noti scrittori Andrea Budal, già Presidente dell'Istituto «Zanona» di Udine, e Giuseppe Tavcar; i pittori accademici Spacal, Palčić e Cesar, i Sindaci dei Comuni periferici di Trieste, i rappresentanti dell'Associazione Economica Culturale di Trieste, dell'Unione Culturale Slovena, della Glasbena Matica (Amici della Musica), delle organizzazioni sindacali e contadine, della gioventù e della stampa slovena e italiana.

In quella circostanza, dopo che Mirko Kapelj, Direttore del periodico «Delo», ebbe recato il saluto ai convenuti, il prof. Paolo Sema illustrò la esemplare figura della neo eletta sottolineando nel contempo l'importanza che nella storia degli Sloveni in Italia assume l'elezione di una loro rappresentante al Parlamento della Repubblica Italiana.

Nel ringraziare per il ricevimento e per le belle espressioni a suo riguardo, la Bernetic assicurò che alla Camera dei Deputati si batterà con la consueta energia e con l'impegno di sempre anche per i diritti di tutte le popolazioni di parlata slovena in Italia.